

पौरुरवसमनसिजसूत्रम्

Paurūravasamanasijasūtram

श्रीपूरुरवोमुनिना रचितम्

Purūravomuninā racitam

नीयल् डेल्मानिकोनाम्ना पण्डिताभिमानिना सम्पादितः

August 22, 2002

- अथातः पौरुरवसं मनसिजसूत्रं व्याख्यास्यामः ॥ १ ॥
 तच्छास्त्रपरिज्ञाने युवावस्थायाः प्रयोजकत्वात् ॥ २ ॥
 दर्पकोद्वोधने श्यामाधरसुधाप्राशनमौपदेशिकाङ्गम् ॥ ३ ॥
 अङ्गचतुष्टयोपलक्षितो रत्यानन्दः ॥ ४ ॥
 उरसि कुचाभ्यां संश्लेषणं द्वितीयमङ्गम् ॥ ५ ॥
 दोष्यां कुचयोरुपमर्दनं तृतीयमङ्गम् ॥ ६ ॥
 जतुकाष्ठवत्संश्लेषणं तुरीयमङ्गम् ॥ ७ ॥
 स्वाधिष्ठानसुधाया अनुप्राशनं परमानन्दकारः ॥ ८ ॥
 अनन्यजसद्गानि साकल्येनोदञ्जिप्रवेशः ब्रह्मानन्दस्योपादान-
 कारणम् ॥ ९ ॥
 उदञ्जिसामिप्रवेशः लेखर्षभानन्दे प्रयोजकीभूतो हेतुः ॥ १० ॥
 अञ्जिस्थाने अनुक्षणव्याघातस्य साधकतमं दाढ्यं परमकारणम् ॥
 ११ ॥
 सङ्कुचितस्वाधिस्थानस्य भेदनकार्यजन्यमानन्दमवाङ्मनसगोचरम्
 ॥ १२ ॥
 सर्दगृदिव्याघातः चिदाभासस्यानुदर्शने परमकारणम् ॥ १३ ॥
 दर्पकजन्यस्याभ्यर्हितत्वे एकतल्पारोहणस्यात्यावश्यकत्वात् ॥
 १४ ॥
 युवत्यभिलाषा रत्युत्साहवर्धने हेतुः ॥ १५ ॥
 पुरुषाभिलाषायाश्चानुषङ्गिकत्वात् ॥ १६ ॥

औपदेशिकस्यानङ्गसङ्ग्रामस्य युवतीनामानन्दतृप्तौ प्रयोजक-
त्वाभावात् ॥ १७ ॥

द्वितीयाहवे तु तत्सत्त्वात् ॥ १८ ॥

पुरुषाणां तद्वैपरीत्यात् ॥ १९ ॥

आलिङ्गनकुचधारणादिरिव नीवीशयस्थापनस्याप्यभिमतत्वात्
स्मरोद्दीपने असाधारणकारणरूपत्वात् ॥ २० ॥

व्यानतादिप्रबन्धस्य युवावस्थायाः प्रयोजकत्वात् ॥ २१ ॥

सर्दगृदिव्याघातजन्यस्यानन्दस्यानुभूतेरुभयनिष्ठत्वं
रसानन्दानुभूतेरुभयत्र संश्लिष्टत्वात् ॥ २२ ॥

सेचनकालः सायुज्यानन्दस्यानुभवदर्शने प्रयोजकीभूतो हेतुः ॥
२३ ॥

उरोजसङ्ग्रहणे तद्गतकाठिन्यस्य प्रयोजकत्वम् ॥ २४ ॥

काठिन्यस्योपादानकारणरूपत्वात् ॥ २५ ॥

शम्बररेरायोधने उदञ्जिधाष्ट्यप्रयोजकत्वम् ॥ २६ ॥

धातुसञ्चयोद्रेकस्यापि तथात्वमुभयोः कार्यकारणरूपत्वात् ॥ २७ ॥

योनिमुखे उदञ्जिमुखप्रवेशस्याचिरेण उरोजोद्धवे परमकारणत्वम् ॥
२८ ॥

प्रकृतिविकारस्य लोहितोपचयः रत्युत्साहवर्धने हेतुः ॥ २९ ॥

उभयोरुपचयः मन्मथसङ्गरस्य रुच्युत्पादकत्वे हेतुः ॥ ३० ॥

अधरामृतास्वादनं तु औपदेशिकरसोत्पत्तेर्निदानम् ॥ ३१ ॥

रदने दशनं तु सन्निहितरसाविर्भावस्य कारणम् ॥ ३२ ॥

संश्लेषणस्यापि पूर्वोक्तरसस्यैवावस्थान्तरत्वम् ॥ ३३ ॥

जतुकाष्ठवत् संश्लेषेऽपि चरमरसस्यौत्सर्गिकत्वेन प्राधान्यम् ॥ ३४ ॥

सेचनदिष्टस्योपरिष्ठाद्वर्तमानस्यानेहसः विरागोत्पादने हेतुकारण-
त्वम् ॥ ३५ ॥

मुहूर्तकालस्योपरिष्ठाद्वर्तमानस्य समयस्योत्पन्नविरागस्य प्रध्वंसन-
द्वारा रत्युत्साहशक्तौ परमकारणम् ॥ ३६ ॥

निर्लोमयोनि सम्भेदस्य पुरुषशक्तेः परमकारणत्वम् ॥ ३७ ॥

पुरुषशक्तेरभावे सम्भेदं कर्तुमशक्यत्वात् ॥ ३८ ॥

पञ्चशरजन्ये युवत्यनुमतेः प्रयोजकत्वात् ॥ ३९ ॥

अनुमत्यभावे जन्यावसानस्यार्थाक्षिप्तत्वात् ॥ ४० ॥

सहस्यदिष्टे दर्पकजन्यस्यातीवेप्सितत्वम् ॥ ४१ ॥

कुसुमसमयेऽपि तथात्वम् ॥ ४२ ॥

रोहिताश्वस्याधिष्ठानेऽङ्गप्रधानसाकल्येनानन्यजसङ्गरे
यथेच्छमभ्यनुज्ञासम्प्रदानम् ॥ ४३ ॥

जैवातृकाधिष्ठानेऽपि तथात्वम् ॥ ४४ ॥

अनीचकाशे काले बाह्यतन्त्रस्यैव प्राधान्यम् ॥ ४५ ॥

उष्मकस्यानेहसि शरघस्रान्तरिते झषकेतोरायोधनस्याभ्यनुज्ञानम्
॥ ४६ ॥

प्रावृषि पङ्क्तिसङ्ख्याविच्छेदेन रतिजन्यस्योपदेशः ॥ ४७ ॥

अतिश्यामाभिः सह सम्प्रयोगो जनोलोकानन्दानुभवेऽनुशासन-

वाक्यस्योपदेशः ॥ ४८ ॥

तपोलोकस्यानन्दानुभवे पूर्वरूपपूर्णावस्थायाः नियतकारणत्वम् ॥
४९ ॥

सर्वानन्दसमूहेभ्य उत्पन्नस्यानिर्वचनीयानन्दस्यानुभवे उपश्यामा-
सम्प्रयोगः ॥ ५० ॥

अतिक्रान्तावस्थया सह सम्प्रयोगो सामान्यानन्दस्यावभासकः ॥
५१ ॥

प्रवेष्टसङ्ग्रहणात्तत्पुरस्ताद्यथेच्छं

रतिविलासस्यनुशासनेऽधिकारकत्वम् ॥ ५२ ॥

दिष्टप्रकृतिविकारस्य प्रवेष्टसङ्ग्रहणं रतितन्त्रावसाने प्रयोजकीभूतो
हेतुः ॥ ५३ ॥